

ВЕСЕЛИН БУРЕТИЋ, ВЛАДА НА БЕСПУЋУ, ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА ЈУГОСЛОВЕНСКИХ ПРОТИВРЈЕЧНОСТИ НА ПОЛИТИЧКОЈ ПОЗОРНИЦИ ДРУГОГ СВЈЕТског РАТА, ИНСТИТУТ ЗА САВРЕМЕНУ ИСТОРИЈУ — „НАРОДНА КЊИГА“ БЕОГРАД, 1982, СТР. 314.

Др Веселин Буретић припада генерацији научника који су направили нови корак у нашој историографији. Послије дескрипције најзначајнијих процеса НОР-а и револуције, што је урађено првих деценија послије ослобођења земље, историографија је све више понирала у сложене процесе ослободилачког рата и револуције 1941—1945. Она народноослободилачку борбу народа Југославије види истовремено и као оквир за револуционарне промјене.

Др Буретић је управо на такав начин стартовао у нашој историографији, а затим јој је дао свој квалитетан допринос бројним радовима и запаженим предавањима у земљи и иностранству. Предмет његовог интересовања најчешће су сложене теме и суптилна питања НОР-а и револуције 1941—1945, посебно њихова међународна димензија и оквир. Његов угао гледања појава и процеса је сасвим оригиналан и као такав веома запажен. До сада је објавио око стотину радова и двије књиге. Посебно истичемо да је др Буретић у своју научну визију и стручну концепцију историјске науке уградио аутентично интересовање за теоријска и филозофска питања историографије. И питање методологије он не одваја од питања теоријско-филозофског карактера. У ствари, он успјешно врши синтезу теоријско-филозофског и методолошког садржаја историјских појава и процеса.

Књига др Веселина Буретића *Влада на беспућу — Интернационализација југословенских противуречности на политичкој позорници другог свјетског рата*, представља особено дјело — како због стотина нових докумената (југословенске, британске, совјетске и америчке провенијенце) тако и због начина интерпретације који значи комбинацију документоване анализе и проблемско-историјског уопштавања, што често оставља утисак филозофског осмишљавања догађаја, појава и процеса.

Пут југословенске владе у британско окриље, што је акцентовано у првом поглављу, реконструкција је догађаја који су претходили априлском слому Југославије, те оних који иза тога слиједу. Централно мјесто заузимају војно-политички и дипломатски односи везани за проблеме повлачења Симовићеве владе, избјеглих дјелова војске и дипломатских представништава. У том дијелу налазимо много нових детаља о Југословенима у бури Атине, Пелопонеза, Крита, о достојанственој позицији кнеза Михаила Петровића Његоша, о Иву Андрићу и перипетијама његових сарадника.

Говорећи о постројавању и престојавању за будућност у сјенци прошлости и пријетеће садашњости, аутор детаљно анализира разне форме институционализације избјегле владе у англо-саксонском свијету, као и разна настојања и успјехе на плану војног организовања, стварања војних јединица на Блиском истоку, сакупљања добровољаца и доброволних прилога у обадије Америке. Ту се обрађују питања стварања и развика информативне и пропагандне службе, проблем активности владе у организацијама за обнову и реконструкцију Југославије, Балкана и Европе. Посебна пажња посвећује се питању југословенских граничних ревандикација према Италији и Аустрији. Чињенице садржане у овом дијелу књиге у 90 посто случајева први се пут саопштавају нашој јавности.

Југословенски проблеми у комбинацијама о федерацијама и конфедерацијама — у знаку „баука“ панславизма и большевизма, јасно су наглашени и конципирани тако да се прецизно оцртава однос између велике и мале политике. Запажају се оне историјске константе које су и раније одређивале политике великих сила према Југославији, а такође и мисаони склоп који показује однос америчких и британских визија европске

стварности и будућности. Проблем реконструкције Европе, и у том оквиру Југославије, разврстава ове планове углавном у два смјера: Американци, који „болују“ од „универзалности“ својих искустава, желе да своју стварност накалеме на европску, не сагледавајући вјековни сумрак европског традиционализма и национализма — који стоји на путу сваког облика интегрисања. — Енглези болују од старих империјалних болести, при чему им увијек на путу стоји Русија — стара или нова свеједно, када размишљају о југословенској стварности они пред очима имају Босфор и Дарданеле, односно њихово „опасно“ залеће — Србе и Бугаре, који су им несигурни као „потенцијална“ упоришта совјетске политике; њих плаши „опасни ланац совјетских република од Бургаса до Прне Горе“, па су стога њихове федералне конструкције — од Балтика до Јегеја — најчешће усклабење са онима које диктирају пољска емиграција и прије свега су превентива пред совјетском „пенетрацијом“. Анализирајући ова питања др Буретић показује да свака регионална историја одвојено узета, може бити само привид суштине, али не и сама суштина стварности. Када говори о југословенским проблемима, он претходно повлачи њихове свјетске координате.

Разматрајући проблем интернационализације југословенских међународних супротности, аутор показује међународну, углавном калкулантску, употребу српско-хрватских неспоразума. Домаће ратне противурјечности, посебно генотип над Србима, постају предмет манипулација неких грађанских снага, односно мотив њихове политике која има циљ да прескочи сурову збиљу и да у будућности — уз скут западних фактора — набе излаз из ситуације. У том циљу те снаге воде јавну и закулисну акцију против два „српска“ центра — избјегле владе и Драже Михаиловића. Употребавајући традиционалне аргументе о српском „русофилству“, ове снаге успијевају да појачају британски

империјални интерес, односно његову антисовјетску димензију. С друге, пак, стране, и Коминтерна, односно совјетска влада, воде снажну политику деструкције југословенских буржоаских упоришта али из других разлога — као центара опасних по будућност НОБ и револуције.

Др Веселин Буретић проблемско-историјском анализом и мисаоним понирањем у суштину међународних односа периода другог свјетског рата показује чудан „склад“ љеве и деснице, те спољних фактора који су иницирали и усмјеравали сукобе ових струја — до њихове узајамне неутрализације. Ауторова анализа показује како централни ток односа тако и ону периферију, која употребом разних информација и дезинформација утиче на промјене тока матице догађаја.

Књига Веселина Буретића даје знатно нову слику југословенске ратне стварности, она уноси корекције у наше историјско и у наше савремено друштвено знање. У дјеловима студије у којима је аналитички најдубље проникнуо у ситуацију, вријеме и односе који су имали пресудан значај и утиснули печат на цјелокупни развој, аутор је направио значајан квалитативни помак у нашој историјској мисли. Ова наша овјена на логици је бројних других, које су високо оцијениле ово дјело, чије је друго издање недавно изашло. Два издања у току једне године риједак је и индикативан показатељ, посебно када се ради о научном — историјском дјелу.

И овом књигом, као и својим ранијим студијама, Буретић је доказао да се прави резултати постижу тек ако се иманентно посматрање историјских појава и процеса смјести у контекст компаративних изучавања, уз поштовање свих законитости таквог истраживачког поступка.

На крају рецимо и то да је књига писана бриљантним стилем неоптерећеним сувопарношћу псеудонаучне лексике.

Бранислав Ковачевић